

Rollen som språkrör - kvinna och grön i politiken

Intervju: Heidi Olsson

Marianne Samuelsson
Språkrör 1992-1999,
riksdagsledamot och gruppledare.

Miljöpartiet har redan från början haft kvotering som princip, vi har i jämställdhetens namn haft två språkrör, ett kvinnligt och ett manligt och vi har varit duktiga på att lyfta fram unga kvinnor till ledande positioner. På papperet ser partiet ut att vara ett jämställt parti där kvinnor och män jobbar på samma villkor, där kvinnorna åtnjuter samma respekt som männen. Men hur är det i verkligheten? En som kanske bättre än många andra kan svara på det är tidigare språkröret Marianne Samuelsson. Hon gick med i partiet 1982 och har som enda miljöpartist suttit i riksdagen alla de tre perioder som partiet varit representerat.

Miljöpartiet har alltid sagt sig vara mån om att kvinnor ska ha minst lika mycket makt som männen. Ändå är männen överrepresenterade bland de "tunga" företrädarna, till exempel Per Gahrton, Birger Schlaug, Kjell Dahlström, Håkan Wåhlstedt och Peter Eriksson. I de fyra stora kommuner vi sitter/suttit i regeringsställning är det fyra män som är eller har varit kommunalråd. Varför?

- Att det är fler män på tunga poster beror dels på att partiet internt inte jobbar lika aktivt för att få fram kvinnor i ledande positioner, och dels på att kvinnor inte prioriterar politiskt arbete lika mycket. Sen resonerar kvinnor och män olika när de bestämmer sig för att engagera sig politiskt. Det märkte jag inte minst när jag blev vald till språkrör 1992. Då var partiet i kris, vi hade trillat ur riksdagen och det var svårt att få människor att engagera sig politiskt. När jag frågade människor jag träffade om de inte ville engagera sig i Miljöpartiet svarade kvinnor och män helt olika. Män sa "jag vet inte om jag har tid". Kvinnor sa "jag vet inte om jag kan". Män utgår ifrån att de kan. Kvinnor däremot måste känna sig mer säkra på att de verkligen klarar av det. Men min uppfattning är inte att folk känner igen fler miljöpartistiska män än kvinnor. De vet vilka Per och Birger är, men annars är det ofta Eva Goës, Ragnhild Pohanka, Åsa Domeij och jag själv som nämns som namn man känner till i partiet. Men det är ett bekymmer om vi inte medvetet jobbar med att få kvinnor på ledande poster i kommun- och landstingspolitiken.

Hur ska vi göra för att få fler kvinnor så säkra på sig själva att de tar på sig politiska uppdrag?

- Det behövs mycket mer av internutbildningar och peppningar för att alla ska bli trygga i sina roller. Vi har haft en del, men skulle behöva mycket mer för alla dem som sitter eller vill sitta på olika politiska uppdrag. Det behövs, både för att kunna regelsystemet inom sitt speciella område, och känna trygghet i partiets politik.

Miljöpartiet införde tidigt kvotering som princip. Så här efter 20 år, tror du att det haft någon reell betydelse?

- Ja, jag tror inte att vi skulle vara så många aktiva kvinnor i partiet i dag om vi inte hade haft kvotering. Det har varit avgörande. Men det är inte bara internt i partiet som det har haft reell betydelse - det var vår räddning när vi skulle tillbaka till riksdagen 1994. Vi kunde visa att vi hade många kvinnor i partiet och att vi hade kvotering - det är lätt att glömma att vi på den tiden var det enda parti som hade kvotering. De andra partierna började prata om det först när Maria-Pia Boëthius och andra kvinnor hotade med att bilda Kvinnopartiet. Vi hade tur att det delvis var ett kvinnoval 1994, jag kunde som kvinnligt språkrör delta på många kvinno-seminarier och debatter och visa på jämställdheten i Miljöpartiet.

Tror du att vi kommit så långt att vi snart kan sluta med kvotering?

- Nej, jag är övertygad om att ifall vi tar bort kvoteringen så kommer vi snart att ha fler män än kvinnor på olika poster i partiet. Det är lätt att slå sig till ro med att vi har många kvinnor på alla plan inom politiken i dag, inte bara i Miljöpartiet, och att det finns en offensiv satsning på kvinnor. Men tyvärr tror jag att det är lätt hänt att när vi är 50% på papperet och har tagit halva makten så tystnar debatten och männen tar över igen. Även i Miljöpartiet. Just därför att det manliga samhället har funnits så länge. Och Miljöpartiet lever ju i samma samhälle, med samma kulturmönster.

Tror du att det är svårare att nå ledande poster i politiken som kvinna?

- När man kommit så pass långt som jag har gjort då känner man inte på samma sätt att det är svårare att vara kvinna i Miljöpartiet och politiken. Men jag är säker på att de kvinnor som är nya i partiet har svårare att slå sig fram och upplever att andra inte lyssnar lika mycket på dem som på männen. Det manliga kulturmönstret skiner ju igenom även i vårt parti. Bara för att vi har jämställdhet i teorin innebär det inte att vi har det i verkligheten. Och kampen för det jämlika samhället får inte tystna, fortfarande är det kvinnor som har de lägsta lönerna, dubbeljobbbar för halvtidslön, har de lägsta pensionerna, och så vidare.

Har det varit på samma sätt under hela din tid som språkrör?

- Jämställdhetsdebatten är som andra debatter, det går i vågor. När politiker utsätts för hot om nya partier reagerar de mot det, oavsett om det är ett miljöparti eller ett kvinnoparti. Jag tror tyvärr att vi kan få en backlash i nästa val. För om kvinnor tar halva makten i beslutande församlingar är frågan om ifall maktcentrat ligger kvar i de församlingarna eller om makten flyttar någon annanstans. Vi är ju till exempel jämställda i riksdag och regering i dag. Men många av de viktigaste frågorna sköts av EU, och där är kvinnorepresentationen dålig. Likaså styrs marknaden till största delen av de stora företagen och där är männen kraftigt överrepresenterade i styrelserna.

Tycker du att Miljöpartiet är ett jämställt parti i dag? Har det förändrats över åren?

- Jag tror att vi har samma problem med jämställdheten som samhället i stort, men vi har stadgar som gör att vi blir mer jämställda, och dessutom har vi jobbat mycket med frågorna. Kvinnorna och männen i vårt parti är inte mycket annorlunda än andra män och kvinnor. Vi har en annan ideologi, det är skillnaden.

- Ibland saknar jag ett kvinnoförbund i Miljöpartiet. Synsättet att vi jobbar med jämställdhet i hela partiet och inte separat i ett kvinnoförbund är rätt. Men fördelen med ett kvinnoförbund är att man lättare kan lyfta fram fler kvinnor och att kvinnorna blir en tuffare påtryckningsgrupp i partiet. När Miljöpartiet var ungt jobbade vi mer medvetet som kvinnogrupp inom partiet, just för att lyfta in jämställdhet och kvinnofrågor. Vi hade en strategisk kvinnogrupp som såg till att det blev kvotering, jämställdhet och fler aktiva kvinnor. Kvinnorna hade ofta separata sidomöten. Så är det inte i dag, kanske beroende på att vi inte tycker vi behöver det längre. Fast något behöver göras, för vi borde ju egentligen vara många, många fler aktiva kvinnor i partiet eftersom våra frågor tilltalar fler kvinnor än män.

Kvotering negativt för sammanhållningen

Har din syn på jämställdhet och kvotering förändrats under din tid som språkrör och

riksdagsledamot?

- Kvoteringen är viktig men har också en baksida eftersom kvinnor konkurrerar med kvinnor och män med män om ledande poster, vilket skapar en del negativa effekter för sammanhållningen. Min syn på jämställdhet har däremot ändrats. Jag är mer medveten om att vi inte har ett jämställt samhälle och att det är mycket tuffare att uppnå det än vad jag trodde. Kvinnor får till exempel alltid prata jämställdhet och får frågor om detta, när man kanske hellre skulle vilja prata om miljöfrågor, ledarskap eller global ekonomi.

Du är den enda miljöpartist som varit ledamot under alla de tre perioder som Miljöpartiet varit representerat i riksdagen. På vilket sätt har attityden gentemot partiet förändrats?

- Min första känsla av bemötande när vi kom in i riksdagen gjorde mig alldeles förfärad. Jag hade varit föreningsaktiv tidigare och alltid känt mig respekterad i de sammanhangen. Och så kom jag in i riksdagen som folkvald och blev behandlad som något katten släpat in. Det var chockerande. Att vi kom in var ett historiskt genombrott som fick väldigt stora konsekvenser för demokratin i Sverige.

Var det både förvaltningen och de andra partierna som behandlade er på detta sätt?

- Från förvaltningen blev vi bemötta väldigt bra, de hjälpte oss hela tiden. De har alltid uppträtt mycket professionellt. Nej, det var helt och hållet en politisk reaktion. Vårt inträde i riksdagen 1988 fick politiska konsekvenser för de andra partierna och det är klart att det var jobbigt för dem. Men här i riksdagen gick det ändå an, för här lärde man känna varandra genom utskottsarbetet. För de miljöpartister som kom in i kommunfullmäktige första gången var det nog betydligt tuffare.

Har attityden gentemot kvinnliga politiker förändrats?

- Ja, det är min uppfattning. När vi först kom in 1988 var det färre kvinnor i riksdagen och det var inte lika etablerat inom partierna att kvinnor skulle vara ledande i politiken. I dag ses kvinnor mer som en tillgång i partierna. Under vår första riksdagsperiod tror jag att det var en ganska markant skillnad - män satt i finansutskottet och kvinnor i socialutskottet. Nu är det fler kvinnor i de traditionellt manliga utskotten och fler kvinnliga ordföranden. Och i och med att det blivit fler kvinnor i politiken så har det också blivit lättare för kvinnor i politiken.

Stöttar kvinnor varandra i partiet och riksdagen?

- I vissa frågor kan man se att det finns en samhörighet i synen hos kvinnor som gör att man driver på. Till exempel är det i första hand vi kvinnor som jobbat för att lyfta barnfrågorna i riksdagen. Det har varit något av kvinnornas kamp. När det gäller de tvärpolitiska motionerna är det ofta kvinnor som genom nätverk får till dem. Det är oftast kvinnor som tar initiativen. Många män har attityden "ja, ja det går ju inte igenom" men jag är övertygad om att får man ett nätverk som jobbar med en fråga så lyfter varje partis ledamöter frågan i sina partier också. Man stöttar varandra så att man orkar driva frågorna i respektive parti.

I de båda senaste gröna riksdagsgrupperna har kvinnliga ledamöter legat i mer eller mindre öppen fejd med varandra. Medan maktkampen mellan era manliga kollegor nästan helt lyst med sin frånvaro. Varför?

- Jag tror delvis att kvinnor lyfter upp frågor på ett annat sätt och blottlägger skillnader och konflikter mer. Vi sopar inte lika mycket under mattan. Det kan upplevas negativt ibland, men jag tror att det i stort är väldigt konstruktivt, man löser konflikten och går sedan vidare. Kvinnor säger rakt ut vad de menar medan män mycket oftare skriver det i text på riksdagsgruppens interna e-postlista. Utåt kan det kanske verka som om vi strider, men det är faktiskt många kvinnor i andra partier som har avundats oss gröna den gemenskap vi har haft. Vi har varit ett gäng som badat bastu tillsammans och skrattat ihop. Så även om vi haft våra fajter så har vi också haft en styrka.

När Birger Schlaug slutade var det ganska lugnt när det spekulerades om efterträdare, när du avgick var det stridigheter kvinnor emellan. Varför?

- Män och kvinnor har olika sätt att visa vad man vill. Män brukar acceptera ledaren så länge han är ledare, och lagspelar med honom. Kvinnor är inte lika lagspelande. Män är kanske också mer rädda för att förlora.

I feministisk teori framhålls ofta behovet av kvinnliga ledarförebilder. Har du haft några gröna kvinnor eller andra som förebilder?

- Nej, inte direkt. Jag har läst en hel del om kvinnligt ledarskap. Men mest nytta tycker jag att jag har haft av min erfarenhet som ledare i scouterna. Att få medlemmar att känna sig delaktiga, det har jag sett som viktigt.

Tycker du att du lyckats med att stödja, uppmuntra och lyfta kvinnor?

- Överlag så tycker jag att vi alla kunde gjort mer för att få fler engagerade. Jag har försökt finnas tillgänglig för andra kvinnor i den mån det har gått. Jag har varit ute på många, många träffar i partiet och pratat med kvinnor. De har hört av sig inför fullmäktige och nämndmöten. Det finns kvinnor i mindre kommuner som är väldigt ensamma i sin roll. I den mån jag har kunnat har jag försökt hjälpa till som bollplank. Det är en fråga om att ge och ta - att dela erfarenheter med varandra.

Det saknas uthållighet i politiken

Flera unga kvinnliga riksdagsledamöter valde att hoppa av riksdagen inför förra valet, både i Miljöpartiet och i andra partier. Vad tror du det berodde på?

- Jag tror inte att det har med att vara kvinna att göra. Det har med att vara ung att göra. Är man ung är fyra år länge. Det betyder inte att de inte kommer att bli politiskt aktiva igen, de kan komma tillbaka senare i livet. Jag tycker det är starkt att klara av att sitta fyra år när man är så ung, för en tjuugoåring är det en hel högskoleutbildning!

Vad vill du ge för råd till unga miljöpartister som funderar på att ge sig in i politiken?

- Ge dig in i de frågor du har ett engagemang i. Se det inte som ett livstidsuppdrag utan var med några år i kommun-, landstings- eller rikspolitiken. Sen gäller det att behålla sitt engagemang. Jag tycker det saknas uthållighet i politiken i dag. Att behålla engagemanget trots att man möter motstånd och inte får igenom sina idéer. Det är det svåra i politiken, att inte ge upp utan tänka att om man har rätt får man så småningom igenom sina idéer. Det är också viktigt att komma ihåg att man som politiker företräder andra människor och att man därför måste lyssna på dem. När man är ung är man ofta färdig med svaren. Jag visste också mycket bättre när jag var ung.

*Tycker du att du som språkrör fått det stöd du behövt från andra kvinnor i partiet?
Från partistyrelsen?*

- Nej, men det gäller inte bara mig. Jag tror att vi överlag måste bli bättre på att stötta dem som väljer att ta på sig uppdrag. I dag måste man ha ett eget nätverk som man kan luta sig mot, det finns inget naturligt. När det var jobbigt för mig använde jag mig av mitt egna lilla nätverk, som jag sett till att skapa. De fanns där och stöttade mig. En partistyrelse som stöttade fanns däremot inte alltid. Den kunde vara ganska intolerant. Det var många uppslitande debatter kring vem som skulle företräda partiet vid olika tillfällen. Jag menar att när partiet och kongressen har bestämt sig för och valt sina språkrör, då måste partistyrelsen och partiorganisationen se till att marknadsföra dem, båda två.

Om vi ser till rollen som språkrör, hur tycker du att partiets behandling av sina språkrör har förändrats över tiden? Du har ju sett hur rör innan dig behandlats internt. Vad behöver förändras?

- Vi har ju ändrat både rollen som språkrör, från att från början ha varit sammankallande, och kraven på dem. Det är också oerhört stor skillnad på om man sitter i riksdagen eller inte - att vara språkrör 1992-1994 var väldigt annorlunda jämfört med när vi sedan kom in i riksdagen. Och rollen som språkrör efter 1998 års val, när vi blev samarbetsparti till regeringen, är också annorlunda jämfört med att bara sitta i riksdagen. Utsattheten som språkrör har alltid varit stor och stödet har inte alltid varit det bästa. Blåser det så känns det ofta som om alla runt omkring en blåser bort, och så står man där ensam. Men det gäller inte bara rören. Överlag behöver vi ändra den fördömande attityd som så ofta kommer fram i jobbiga situationer och i stället hjälpa och stötta varandra. Det är vi dåliga på. Det räcker ju faktiskt med att vi har politiska motståndare att kämpa mot.

- Vi skulle också behöva ändra vårt förhållningssätt till dem som jobbat i partiet i många år. Bli bättre på att ta vara på deras kunskap och kompetens. Vi skulle kunna ha en stor kompetens samlad i dag men har inte tagit vara på den som vi borde.

Otydlig språkrörsroll

Tycker du att språkrören ska väljas i par, eller ska man i stället sträva efter att gå omlott och att den ene lär upp den andre?

- Jag har förespråkade att man inte ska väljas i par utan att man går omlott. Det ger större möjlighet att jobba på lika villkor, den ena är mer känd i början och den andra är mer känd när det första språkröret avgår. På så sätt kan vi dra nytta av de erfarenheter varje rör får och hela tiden föra den samlade kunskapen vidare. Sen behöver man fundera över språkrörens roll över huvud taget. Det är alldeles för otydligt vilka initiativ de får ta. Egentligen ska de bara uttala det partistyrelsen beslutar och tycker till om. Men i praktiken är det ju ständigt olika dagspolitiska beslut som språkrören måste ta ställning till.

Tror du att vi kan få två jämställda språkrör i det manliga mediasamhälle vi har?

- Om vi medvetet arbetar med det så tror jag att vi har en viss möjlighet. Vi vet att halva befolkningen är kvinnor och att det finns ett behov av kvinnliga förebilder, så vi har all möjlighet att visa på jämställdheten i Miljöpartiet. Men det måste finnas en medvetenhet och en strategisk satsning för att få det att fungera.

Rollfördelningen mellan dig och Birger har, i alla fall de senaste åren, varit ganska tydlig (kontaktskaparen och internjobbaren kontra rubriksättaren). Har ni medvetet valt den uppdelningen? Har du varit nöjd med den?

- Det har inte varit någon medveten uppdelning, men vi tyckte att olika saker var viktiga och det fanns mycket som behövde göras. Journalisterna hade redan sedan 1988 en uppbyggd kanal med Birger och därför vände de sig ofta till honom. Och ibland blev jag jättesur när jag lagt ner en massa tid och arbete på att svara på deras frågor och tidningarna sen presenterade mina svar tillsammans med en bild på Birger.

Tycker du att du blivit bemött med samma respekt som Birger internt?

- Det beror lite på vad man lägger i ordet respekt. Jag tycker att jag blivit respekterad, däremot har man inte behandlat oss på samma sätt. Jag kände det under en period som om många i partiet upplevde det som att Birger var partiledare, trots att de valt två språkrör.

Tycker du att Birger och du var duktiga på att hjälpa varandra in i de olika rollerna?

- Ja, det tycker jag. Vi var framför allt duktiga på att använda oss av varandras kompetens för att ta oss in i riksdagen 1994. Ett tufft jobb som vi lyckades med.

Hur har du och Birger stöttat varandra under er tid som språkrör?

- Är man två som ska dela på rollen är det viktigt att stämna av med varandra så att man inte drar åt olika håll för då kommer man inte till målet. Vi talades vid många gånger varje dag. Vi försökte tillsammans jobba strategiskt och lägga planer framåt. Vi var ofta ute tillsammans på olika möten och lärde känna varandra väl som personer. När vi kom in i riksdagen delade vi upp oss mer för att kunna täcka fler orter och utnyttja fler tillfällen att synas i media.

Hur har överlämningen till din efterträdare, Lotta N Hedström, gått?

- Vi har försökt att stämna av. Jag har lämnat över en del erfarenheter och kontaktnät till henne. Vi sitter ju i partistyrelsen båda två och träffas här i riksdagshuset kontinuerligt, så det fungerar bra.

Kände du att du var färdig när du klev av som språkrör 1999?

- Framför allt så tyckte jag att det var viktigt att den som blev vald till språkrör efter mig inte skulle få för kort tid på sig att komma in i rollen. Om man kommer in för sent kan det bli tufft att bli känd innan valrörelsen börjar. För min egen del tyckte jag att sju år som språkrör räckte, det innebär ju till exempel att ha dygnet-runt-jour året runt.

Har aldrig ångrat sig

Finns det något du ångrar eller skulle velat göra annorlunda?

- Det har jag inte tagit mig tid att fundera över. Jag tillhör dem som lever i nuet och i framtiden. Jag tror inte man har så stor nytta av att fundera över vad man gjort. Det som en gång är gjort, det är gjort. Men en sak jag då tänkte göra var att få i gång en kvinnogrupp med kvinnor i ledande ställning i samhället, som träffades för att äta lunch då och då. Och det kan kanske fortfarande bli av.

Har du någon gång ångrat att du ställde upp som språkrör?

- Nej, när jag väl hade bestämt mig - vilket var jättejobbigt eftersom jag visste vilket tufft uppdrag det var - och ältat det med min bekantskapskrets, så var det bara att köra. Men det fanns dagar då jag planerat för att vara lite ledig och så dök något politiskt viktigt upp och stunden med barnbarnen blev inte av - då kunde jag tvivla på att det var mödan värt. Men å andra sidan, i vilket annat arbete kan man försöka ge förutsättningar för sina barnbarns framtid, än via kampen för miljön?

- När jag tittar bakåt tycker jag det är fantastiskt att vi lyckats förändra och förbättra på så många miljöområden där vi från början blev förlöjligade för våra åsikter.

Sopsortering är i dag

verklighet, många efterfrågar KRAV-odlad mat, vi har fått en samlad miljölagstiftning som också skärpts, kärnkraften är på väg att avvecklas. Men det går för långsamt och nya miljöhot dyker upp, så både miljö- och jämställdhetskampen måste gå vidare.